BIBLIOTECA SECŢIEI MILITARE A.R.L.U.S.
FILIALA IAŞI

Nr. 1

Căpitan CONST. NIC. BRATU

VIZITA LUI PETRU CEL MARE LA IAŞI

IN IUNIE 1711

CONFERINŢĂ ŢINUTĂ IN CADRUL SOCIETĂŢII

MOTTO: Prieteşugul din inimă purcede.

1946

EDITURA SOCIETĂŢII A. R. L. U. S.
SECŢIA MILITARĂ – FILIALA IAŞI

Căpitan CONST. NIC. BRATU

VIZITA

LUI

PETRU CEL MARE LA IAŞI

IN IUNIE 1711

CONFERINŢĂ ŢINUTĂ IN CADRUL SOCIETĂŢII

MOTTO: Prieteşugul din inimă
purcede.

IAŞI — TIP. „LUPTA MOLDOVEI" — 1946

Nu demult, tot în cadrul acestei societăți, profesorul universitar, d. Dan Simonescu, a rostit o interesantă conferință, vorbind despre învățatul moldovean din părțile Vasluiului, Nicolai Milescu, poreclit „Cârnul“ și despre așezarea sa pe pământul moscălesc, care a fost în leatul 1671 și timp de 37 ani cât a stat acolo, a minunat pe cei din jurul său de atâta învățătură de carte și de dibăcie diplomatică, până ce s'a săvârșit din viață, în anul 1708.

Ca să fie o continuare, și în acelaș scop, ne-am gândit, că ar fi nimerit, dacă am reîmprospăta publicului nostru câteva fapte demult trecute în domeniul istoriei, fapte și lucruri trăite și văzute de înaintașii noștri, și cu acest gând, ne vom trudi, ca după puteri, să prezentăm vizita la Iași a țarului Petru Alexievici, supranumit cel Mare, a celui mai de seamă monarh al vremei, a celui ce a pus primele pietre la temelia Rusiei de azi, oblăduitorul moldovenilor de acum 235 de ani.

A avut Dumitrașcu Vodă Cantemir această deosebită cinste să se bucure de prieteșugul acestui geniu încoronat, căci ceeace reprezenta Dumitrașcu Cantemir pe acele vremuri în lumea filosofească și cărturărească, reprezenta Petru Alexievici în lumea capetelor încoronate ale lumii.

Imi trece prin minte vorba înțeleaptă a unui cronicar, că: „prieteșugul din inimă purcede“ și găsesc cu drept că înainte de a lăsa martorii vremii să vorbească despre venirea „împăratului“ aici în Iașul nostru, să amintesc, în câteva pagini, ceva din viața acestor conducători de popoare, cum s'au cunoscut și cum împrietenindu-se s-au înțeles unul altuia caracterul și firea că au ajuns cu prietenia până la iubire.

Dumitraşcu este feciorul mai mic a lui Constantin Cantemir, fost răzeş vâlcean, neştiutor de carte, cel ce a ajuns pe scaunul Moldovei numai datorită faptelor sale vitejeşti. De mic copil, Dumitraşcu a avut mare tragere de inimă spre carte, fiind îndemnat la aceasta şi de vestitul său învăţător călugărul Erimia Cacaveia, un om plin de învăţătură, bun predicator, şi scriitor cunoscut în slovă pe acea vreme.

La lumina lumânărilor, în vechiul palat domnesc, după ce termina treaba zilnică a domniei, singur, fără doamnă, fără feciorul cel mare, căci era zălog la Ţarigrad, bătrânul, rumăn la faţă, cu barba albă ca zăpada, căuta în umbra nopţii la fruntea înaltă şi largă a genialului copil Dumitraşcu, care cetea pentru dânsul, pentru el neştiutorul de carte, punând bătrânul la inimă cu sfinţenie veşnica înţelepciune a slovelor.

Fraged de tot, abia la 15 ani, Dumitraşcu a fost trimis la Constantinopol ca ostatec, în locul fratelui mai mare „Antioh", care trebuia să vină acasă.

Având dorul aprins în inima sa de a şti cât mai multe, tânărul fiu de domn, intră la Constantinopol în cercul celor mai de seamă intelectuali ai vremii, ca : turcu Effendi Saadi filosof şi matematician dela care a învăţat turceşte, filologul Iacomin, Meletie adeptul lui Thales din Milet, muzicantul Chieman Ahmed şi italianul Angeli. Aici ş-a câştigat acea cultură enciclopedică şi acele cunoştinţe de limbi ce l-au făcut vestit în toată lumea. Spune undeva Neculai Costân, cronicarul : „fiind el om isteţ ştiind şi carte turcească bine, se vestise de acum în tot Ţarigradul numele lui de-l chemau hagiii la ospeţele lor turceşti, pentru prieteşugul ce-l aveau cu dânsul".

Cu mintea ascuţită ca nimeni altul din contemporanii săi, cu mare dor de muncă, veşnic neobosit, cu un talent unic pe acea vreme, vestea despre el şi despre multele sale cărţi se răspândise în toate ţările lumii, la Berlin, la Moscu, la Ţarigrad, la Paris, încât numele său figurează cu cinste şi astăzi în rândul învăţaţilor lumii, scris pe pereţii bibliotecii, „Sainte Geneviève" din Paris.

Când Constantin Cantemir, tatăl, muri de un atac subit de dambla în anul 1693, (pedeapsă pentru omorul nevinovat al Cos-

tâneştilor murmurau boerii), urcă pe scaunul domniei, Dumitraşcu. Ţine boerilor un discurs după tot tipicul oratoric, dar n'a avut parte de domnie decât luna Martie şi câteva zile din luna Aprilie a anului 1693, căci uneltirile câtorva boeri moldoveni îngemănate cu a lui Constantin Brâncoveanu, domnul Munteniei, neîntrecut în intrigi diplomatice, îl sileşte să părăsească scaunul domnesc şi să ia din nou drumul pribegiei, spre Ţarigrad.

Tronul Moldovei a fost ocupat de un grec: „Constantin Duca" ginerile Brâncoveanului, apoi de Antioh Cantemir, fratele său mai mare, care domneşte de două ori, iar Constantin Duca, din nou Racoviţă Vodă de două ori, Neculai Mavrocordat, ca în anul 1710 în luna lui Noembrie, fostul capuchehaia al Moldovei la Constantinopol, Dumitraşcu Vodă, să pună mâna, cu ajutorul Turcilor, pe scaunul Moldovei, din nou.

Odată cu a doua venire a sa pe tron, Dumitraşcu soseşte la o răscruce a drumului său de domn. Deşi ajuns pe scaunul Moldovei cu ajutorul Porţii, totuşi el a văzut clar că în urma bătăliei dela Zenta unde şi el luase parte cu Turcii, Austriecii conduşi de Eugen de Savoia, au bătut aşa de crunt pe Turci, încât niciodată, în trecutul lor, nu au avut o aşa de ruşinoasă înfrângere.

A văzut bine Dumitraşcu Vodă Cantemir că steaua imperiului Ottoman începe să-şi piardă lumina. Cine putea vedea mai bine slăbiciunea Turcilor ce se arăta în mod dovedit, decât el care mai târziu avea să le scrie istoria?

Socoteşte deci Cantemir că a sosit veleatul să rupă orice legătură cu Turcii şi să plece cu toată ţărişoara lui sub steagul creştin a lui Petru Alexievici, ale cărui falduri trebuiau să surâdă nu peste multă vreme soarelui ortodox. La aceste toate se mai adăoga şi faptul că la Poltava în anul 1709, cu un an mai înainte de a se urca el pe tron, Carol al XII-lea al Suediei, îngânfatul aventurier, a suferit bătaia decisivă dela acel ce într'un timp aşa de scurt, numai de 13 ani, aruncase orientalismul în moravuri şi fapte şi închegase o armată de care se vorbea cu respect în toată lumea, căci Petru Alexievici deja devenise cel Mare.

Mult mai târziu, în timpul marei revoluţii ruseşti, Netceaev

în catehismul său revoluționar, scriind despre condițiile unui astfel de om, spune: „revoluționarul nu are nimic personal, nici interese, nici afaceri, nici sentimente, nici proprietate, nici chiar nume. Toată ființa în întregul ei este absorbită de o singură pasiune: „revoluția". El trebuie să ucidă în el orice legătură de familie, de prietenie, de dragoste. El trebuie să cunoască o singură voluptate, o singură recompensă, o singură dorință: „succesul revoluției". Acesta a fost Petru cel Mare.

Să răsfoim istoria Rusiei de altădată și să vedem cum se prezenta înaintea anului 1689 această țară, când Petru numai de 18 ani, pune mâna pe cârma ei.

Fără nici o eșire la mare, Rusia nu putea comunica cu restul lumii, decât prin portul Arhanghelsc, înghețat în cea mai mare parte a anului. Populația complect înapoiată, era copleșită de moravurile orientale și bărbații umblau îmbrăcați cu căftane lungi, iar femeile se țineau închise și purtau voal pe față ca la musulmani. Nici în Moscova nu suflase nici o undă a vântului din apus. Țarul, un despot răsăritean, domnea prin teroare și cruzime. Servitorii domnești tăiau și spânzurau în țară, iar urechea împăratului nu se deschidea niciodată să asculte vaetele mujicilor, ce se ridicau fără nici o nădejde din toate colțurile împărăției. Clasă de mijloc nu exista; întunericul sălășluia în capul țăranului ca și al boerului, haosul economic și financiar, nepriceperea, hoția și furturile, spune francezul: „Langeron" sunt cele mai mari din lume.

Nimeni nu știa de unde și cui să-i ceară dreptul și nici nu se putea vorbi de aceasta, mai ales că țarii în veșnica lor luptă cu marii boeri, își rezemară puterea pe mica nobilime, căreia drept răsplată pentru ajutor, îi da dreptul să facă orice cu țăranul. Nici un mujic nu se putea muta de pe o moșie pe alta; de libertate nu se putea vorbi, afară de cei ce fugeau în Siberia sau la Cazaci. Poporul Rus, în proporție de 95% cât îl formau țăranii, era un popor de robi; se puteau vinde separat membrii unei familii încât țarina Elisabeta recunoaște oficial comerțul cu suflete și-l taxează ca pe orice afacere comercială.

Rusia era cu oblonul tras ca nici măcar rază de lumină apuseană să nu pătrundă în bezna imperiului. Petru când a pus

mâna pe frâna Rusiei, era aşa de complet haosul, că însufleţitul revoluţionar a trebuit să ia totul dela început, să pună primele pietre la temelie şi aceasta nu era posibil fără brutalitate şi fără pedeapsă capitală, într'o ţară îmbătrânită în păcate, hrănită cu orientalismul cel mai absurd, care se hârjonea în voie cu bigotismul şi îndărătnicia.

Venit în atingere cu străinii din apus, aduşi de primul Romanov, Mihail, şi aşezaţi în cartierul „Sloboda" din Moscova. Petru primi gustul pentru civilizaţie. Rămas fără tată, la vârsta de 9 ani, adică în anul 1682, lasă la conducere pe sora sa Sofia ca regentă, iar el hoinăreşte în lume, în toată voia.

Ş-a dat seama de lipsurile sale care nu se potriveau de loc cu ale Ţarului de mâine şi s'a hotărît să meargă prin oraşele de seamă ale apusului, să cunoască civilizaţia, la ea acasă. Insoţit de 300 de oameni, colindă oraşele din Polonia, Germania şi Franţa, sub numele de Petre Mihailovici subofiţer Rus, lucrând la Amsterdam într'un atelier de vapoare. La întoarcere trece prin: München, Dresda şi Berlin, şi ar fi trecut chiar prin Veneţia dacă în Iulie 1698 n'ar fi fost silit să plece la Moscova, să potolească iarăşi o revoluţie care umplea cu sânge străzile bătrânului oraş.

Nepriceputa Sofie, regenta şi sora lui Petru, domnea în intrigi şi despotism şi era incapabilă de a face faţă prezentului. Petru, cu propriile sale mâini a ştiut să dea o lecţie brutală şi sângeroasă celor ce se încăpăţinau să continue păcatele trecutului atât de întunecat.

Folosindu-se de puterea sa absolută, genialul revoluţionar a transformat radical regimul politic, administrativ, militar şi social al ţării sale. Guvernul a fost organizat după cel Suedez. A luat toate în mână şi cu toate opoziţiile care le-a avut, lumea crezându-l în întruchiparea lui Antichrist nu s'a dat înapoi ca chiar pe sora şi pe fiu său să-i închidă şi să-i tortureze pentru că se aliase opoziţiei. La întrebarea hamletică de a fi sau nu a fi poporul Rus, el a răspuns cu toată convingerea că: „trebuie să fie".

A fost ajutat în opera sa măreaţă de către soţia sa de a doua, pe nume Ecaterina, fiică de ţăran, pe care a întâlnit-o la

Marienburg în casa unui pastor. Era voinică Ecaterina, aprigă, frumoasă şi cu mult cap, spun cronicarii. Petru a iubit-o cum n'a iubit nici o femeie până atunci, a admirat-o şi a avut destulă încredere în ea, când în anul 1725 îi lasă tronul.

Este interesant să ştim cum un Român, sfătosul Ion Neculce îl vede şi îl descrie pe Petru cel Mare, ca unul ce l-a cunoscut întâi la Iaşi, la palatul domnesc, pe urmă la Ţuţora lângă Prut şi deabinelea la Moscova.

„Impăratul era un om mare şi înalt decât toţi oamenii iară nu gros, rotund la faţă şi cam smad, oacheş şi cam arunca câteodată din cap fluturându-l, şi nu cu mărire umbla şi cu pocvală mare ca alţi Monarhi, umbla de multe ori fie cum şi numai cu două trei slugi de era de grija trebilor şi umbla pe gios fără alaiu ca un om prost".

Cum a ajuns Vel Spataru Ion Neculce să-l cunoască şi să ni-l zugrăvească pe Petru aşa de bine, vom vedea în cele ce urmează:

In anul 7219 [1]), venit'au cu domnia Moldovei Dumitraşcu Vodă feciorul lui Constantin Cantemir Vodă, Dechembrie 10; om invaţat şi la Impărăţie cunoscut; că şezuse multă vreme la Ţarigrad, fiind Beizade şi învăţase turceşte, şi au arătat turcilor meşteşugul muzicăi, adecă cântarea; şi era cinstit şi lăudat de către toţi, şi avea nume că este vrednic şi de război.

Şi având împărăţiea război într'acea vreme cu Moskalii pentru craiul Şvezesc, cum mai sus scrie, alergat'au Dumitraşcu Vodă la Develetu Gherei Hanu, rugându-se ca să mijlocească la Impărăţie să-i isprăvească domnia. Deci Hanul părându-i că este vrednic ca tată-său, au mijlocit la Impărăţie lăudându'l şi aşa l-au făcut domn. Şi mai mult pentru această pricină l-au făcut domn, adică dându-i-se poroncă să facă o seamă de oaste şi să meargă fără de veste să prinză pe Basarab Vodă, şi se'l dee în mânele Impărăţiei. Şi măcar că nu era acel lucru de crezut, dar spunea el singur pe urmă către unii, şi-i încredinţa pe dânşii că aceasta a fost pricina domniei sale.

1) Cronica anonimă a ţerii Moldovei (1662-1733) tradusă şi greceşte prin porunca D-lui Grigore Ghica VV da Bivel Slugeru Alexandru Amiras şi publicată de Mihail Kogălniceanu în cronicile României în 1874.

Eară până a se apuca de lucrul acesta, prins'au de veste Basarab Vodă, ori dela Capii-Kihaele sale, ori dela acei către cari aratase Dumitraşcu Vodă taina aceea. Deci atunce Dumitraşcu Vodă, văzând că Basarab Vodă a luat ştiinţă de acest lucru şi să păzea şi socotind că n'a putea isprăvi nimica, şi temându-se să nu-l mazilească Impărăţia, s'au întors către Moskali cari erau să vie atuncea de prima-veră prin Moldova asupra turcilor să se bată aproape de Tighine, şi s'au închinat la Impăratul lor Petru Alexievici. Iară treaba acea a lui Basarab Vodă au lasat'o, însă fiind şi Basarab într'acea vreme într'un cuvânt cu Moskalii, s'au potrivit amândoi domnii la un gând, făcându-se şi ei una cu Moskalii.

Deci, dacă au venit prima-veră, şi oştile Moskalilor se apropiase de Moldova, Dumitraşcu Vodă cum legase cuvânt cu Impăratul, aşa au rămas până la sfârşit; iară Basarab Vodă s'au întors iar la Turci. Şi pricina întoarcerii lui a fost aceasta: avea Basarab Vodă atunce Spatar mare în ţara Muntenească pe Toma Cantacuzino, fiul lui Matei, şi era vărul lui Basarab Vodă carele ştiind taina aceasta dela Basarab Vodă, au fugit din ţara Muntenească şi s'au dus la Impăratul Moscovei, şi-au pârât pe Basarab Vodă, şi s'au îmbunat el, arătându-se credincios, având nădejdea aceea că de va birui Imparatul să fie el în dragostea Imparatului, şi să'l facă domn veşnic în ţara Muntenească. Venit'au dară Impăratul Petru la Prut, trecând Nistrul la Soroca cu toată oastea sa, şi mergea pe Prut în jos spre Dunăre ca să se tâmpine cu Vezirul Baltagei Mehmet Paşa, care trecuse Dunărea cu toată oastea sa Turcească, ca să se bată cu dânşii şi ascultând Impăratul vorba Tomei, au crezut şi i-au dat o seamă de oaste Moschicească cu un general anume Renu şi o samă de oaste sprinteni, şi-au mers tocmai la Braila şi'au luat-o. Iară Impăratul Moschicesc au venit la Iaşi într'o zi cu puţintei oameni şi au umblat pela toate mânăstirile.

„Atunce Seremetu Feldmerşal şi cu Dumitraşcu Vodă din Branişte dela Ţuţora, dacă au oblicit că este împăratul la Iaşi, au lăsat oastea şi au mers la Impăratul de s'au împreunat; atuncea au umblat Impăratul prin toate monastirile de le-au văzut şi din toate i-au mai plăcut mănăstirea Golia, zicând că are trei

feluri de meşteşuguri: Leşesc, Grecesc şi Moschicesc, şi mult lăuda Impăratul lucrurile, chipul şi toate obiceiurile moldovenilor, şi încă şi dobitoacele acestui pământ al Moldovei zicând că sânt frumoase". Ion Neculce letopiseţul ţărei Moldovei, 1662—1743.

Neculae Costin cronicarul, spune: „Deci, Impăratul, cum s'au adunat cu boerii dela Prut, au purces numai cu Curtea lui şi au venit la Iaşi când apunea soarele, şi au mers în Curtea cea Domnească; iară pre urma lui au sosit şi Impărăteasa lui ca la un ceas de noapte. Apoi au sosit şi Dumitraşcu Vodă însă mai târziu. Şi acum, Impăratul venea dela feredeu şi în curte la scări s'au adunat cu Impăratul de i-au sărutat mâna, şi Impăratul l-au sărutat pe cap luându-l în braţe şi ridicându-l sus cu o mână, fiind Dumitraşcu Vodă om scund şi Impăratul om de fire într'un tot mai faeş. Şi doamna lui Dumitraşcu Vodă atuncea se adunase cu Impărăteasa şi i-au dăruit Impărăteasa un left de aur cu lanţuh şi cu petre scumpe de i-au pus pe grumazi".

Neculae Mustea, spune despre venirea lui Petru Alexievici în Iaşi: „Frumos lucru şi cu minuni era tuturor a privi atunci Impărat creştin atunci la noi; şi fără nici o mândrie grăea cu toţi. Mers-au întăi la Mitropolie de au văzut biserica şi casele, şi-au şezut câtva şi au vorbit cu mitropolitul: Chir Ghedeon, ce era pe acele vremuri. Apoi au mers pela toate bisericile şi trăgeau clopotele pela toate mănăstirile; şi mergând ele prin târg eşa norodul de-l privea mulţumind lui D-zeu cu multă bucurie că le-au trimes Impărat creştin".

2. „Dumitraşcu Vodă [1]) au făcut Impăraţii masă frumoasă în curţile domneşti în casa cea mare cu cina; iar când au fost să şează Impăratul la masă n'au vrut să şează în capul mesei, ce au şezut în scaun lângă masă; iar în capul mesei au pus pe Dumitraşcu Vodă, după dânsul pe Golochinu Gavril Ivanovici, apoi pre alţi generali mai jos anume: Dolhoruchi cel mijlociu Mihai Galicinu cel Mic, Sava Rogojinschi Ministru, Seferu Ministru adica Vistieru, Renu generalul, Vesbahu generalu, Toma Cantacuzino Spataru, că atunci fugise din ţara Muntenească şi

1. „Letopiseţul ţerii Moldovei 1662—1643 de Ion Neculce Bibelvornic de ţara de sus publicate de Mihail Kogălniceanu în cronicile României în 1873".

feciorul lui Şeremetu; iară Şeremetu n'au şezut la masă, că in-dată s'au întors la obuzu la Ţuţora, şi alţii din Brigadiri şi Pol-covnici. Să ospătau şi se veseleau prea frumos cu vin de Cot-nari şi lăudau vinul foarte, şi încă mai bine le plăcea vinul cel cu pelin şi mult se mirau cum spre partea lor nu se face vin cu pelin aşa bun. După ce s'au sculat dela masă au venit şi bo-erii ţerii de s'au împreunat cu Impăratul şi le-au dires Impăratul cu mâna lui tuturora câte un pahar de vin.

Impărăteasa şi cu Doamna şi cu giupânesele ce se tâmplase în Iaşi încă şedeau la masă în casa cea mică, de se cinsteau; iară atâta dragoste arata Imparatul către Dumitraşcu Vodă, unde văzuse că s'au închinat de buna voe a lui, că se tindea cu amân-două mâinele şi cuprinde pe Dumitraşcu Vodă de grumaz, şi-l săruta pe faţă, pe cap şi pe ochi, ca un părinte pe un fiu al său. Aceasta era când s'au împreunat în casa cea mică; că atunce fiind în Iaşi în curţile domneşti, într'o zi de diminCaţă, numai ce au eşit pe poarta despre grajduri, pe jos, numai cu trei slugi ofiţeri, şi-au mers până în mânăstirea Treisfetitelor tot pe jos; şi intrând în biserică de au văzut, în dată au sosit careta Impără-tească cu tot alaiul de obicei; şi eşind din biserică din Trisfetitele, au purces de au mers de au văzut şi celelalte mânăstiri toate precum mai sus s'au scris".

După ce Ion Neculce, mai departe în cronica sa, arată cum câţiva boeri în frunte cu Ruset Vornicul au ajuns cu clevetiri contra Domnitorului precum că nu-i bine să fie Domn veşnic pe neam în Moldova şi că este bine să se schimbe cum este la Turci, Petru a trimis pe Golovkinul şi pe Rogojinschi să l spună că Impăratul nu vrea altceva decât să scape ţara Moldovei dela Turci şi nu-i trebue nimic dela Moldoveni, că el fiind creştin vrea să-i scape de păgâni şi să nu se schimbe domnii ca să se facă cheltuială ca la Turci şi multe alte cuvinte cu multă adeverinţ l-a trimis Impăratul boerilor.

1. Şi spune Ion Niculce, mai departe, în cronica sa mai sus amintită:

„După aceste Impăratul a treia zi au purces din Iaşi la Prut la oastea sa şi-a poftit şi pe Dumitraşcu Vodă să vie cu dânsul şi să-şi eie cu dânsul cincisprezece boeri pre care-i vor place lui

să-i cinstească acolo; şi să meargă şi Mitropolitul Ţerii să slujească acolo liturghia în biserică de cort; şi au pus de au cumpărat câteva vase de vin, să fie de cinstit oştenii că atunci era mai înainte cu două zile de sărbătoare a Sft. Apostoli Petru şi Pavel, în post, să facă în loc de praznic, cum se zice la noi; şi fiind şi numele lui Petru, avea obiceiul el de făcea şintr'alţi ani slujitorilor lui, masă.

„Deci Dumitraşcu Vodă s'au sculat a doua zi şi au ales boeri pe cine au socotit, împreună cu Mitropolitul Ghedeon, şi s'au dus la obuz, şi au slujit Mitropolitul liturghie, în biserica de cort iară oastea era strânsă, şi era făcută cu un ocol mare mai mare decât cuprinde curtea domnească din Iaşi, mai ca de două ori cum ii curtea domnească; aşa era acel ocol. De o parte era Draganimea şi de o parte toate puştile cele mari înşirate. Deci, dacă au slujit liturghia Mitropolitul, au început a slobozire puştile cele mari pe rând toate, câte una, până în cinzeci şi două, că atâtea avea Impăratu cu sine. Apoi au început a slobozire Draganimea flintele, însă nu toate odată, ce, începuse a slobozi de o parte, mergând focul slobozind din om în om, ca cum ar merge fulgerul, aşa mergea focul împrejur; şi erau cinci rânduri tot draguni de draguni. Apoi au mers în conac, şi acolo au întins vre'o cinci şase corturi unul după altul, de se ţine tot unul, ş-au pus masa după acel cort jos pe pământ, ş-au săpat şanţ de slobozit picioarele în jos, ş-au şezut Impăratul şi cu Dumitraşcu Vodă şi cu toţi generalii ce erau şi Brigadirii şi Pol ovnicii şi căpitanii; şi pre de o parte la al cincilea boer Moschicesc mai jos şedeau şi cei cinsprezece boeri Moldaveneşti, tot dea-rândul cine-şi după cinstea şi boeria sa. Şi era într'o miercuri în post; ş-au mâncat toţi carne pentru libovul Imparatului creştinesc, şi-i-au cinstit Imparatul prea bine şi frumos, şi mai pe urmă au închinat singur Imparatul cu nişte vin al lui dela Franţuji, care îndată cum au băut cum au mărmurit toţi de beţi, bând din acel vin, şi n'au mai ştiut cum au dormit într'acea noapte şi domnul şi boerii.

„A dua zi s'au tocmit şi boierii cu Dumitraşcu Vodă, şi Mitropolitul şi au făcut toţi scrisori la mână, şi au iscălit toţi şi singur Impăratul, şi au purces la Iaşi Dumitraşcu Vodă, şi

Sinior Sava Rogojinschi, şi-au strâns şi pe alţi boeri şi arheerei care nu se tâmplase la cinste la Prut, şi au intrat în biserica domnească pe poartă şi au cântat un paraclis; şi după paraclis au cetit catastihul cel de tocmală şi au făcut lui Dumitraşcu Vodă, şi au primit toţi şi ceilalţi boieri, care nu se tâmplase la Prut, şi au iscălit toţi, tot pre ponturile ce leau trimis Impăratul prin Luca Visternicul, precum s'au pomenit mai sus."

In urma bătăliei dela Stănileşti, pe Prut, în Iunie 1711, între Ruşi şi Turci, cei dintâi au fost învinşi şi Dumitraşcu Vodă, împreună cu toţi ai săi, şi cu câţiva oameni de încredere, au pornit dinpreună cu Impăratul în ţara Moscălească. Turcii au cerut prin pacea dela Stănileşti, extrădarea lui Dumitraşcu, să-l pedepsească ca pe un trădător. Sfetnicii Ţarului erau de părere să fie dat Turcilor, Dumitraşcu Vodă, să nu piară pentru un singur om, atâta oaste.

Sunt vestite, însă cuvintele lui Petru, demne de un Impărat:

„Aş putea să dau Turcilor toată ţara până la Cursc, fiind că am speranţa că am s'o recuceresc, dar sub nici un motiv nu-mi pot călca cuvântul şi să extrădex pe un principe, care pentru mine şi-a părăsit principatul, căci este cu neputinţă de a recâştiga onoarea odată pierdută".

Cu omul său de încredere: Ion Neculce Cronicarul nostru, cu copii şi cu soţia sa Casandra fiica lui Şerban Vodă, ajunge Dumitraşcu în ţara Moscului şi primi o mie de dvoruri care cuprindeau cinzeci de sate şi cinsprezece mii de oameni, şi peste asta mai primea Dumitraşcu Vodă dela Impărat douzeci de pungi de bani pe an, cari fac şase mii ruble şi două perechi de case frumoase în Moscova.

Petru cel Mare, pentru preamulta-i învăţătură, îi cerea sfatul ori de câte ori avea nevoie şi îl luă cu dânsul în pribegiile sale prin Persia.

Dumitraşcu scrie, aici în ţara Moschicească, cele mai însemnate opere ale sale, şi în ele, pe ici, pe colo, dă să înţeleagă că mare treabă creştinească ar face Impăratul, dacă ar scoate toate ţările, creştine, de sub jugul Turcilor.

Plecat în anul 1723 din Astrahan spre Moldova, bolnav de

diabet, Dumitraşcu moare pe drum în ziua de 21 August 1723, când abia împlinise 50 de ani.

Multă supărare a avut Impăratul Petru Alexievici şi toată lumea cărturărească a vremii de această moarte prea de vreme a Dumitraşcului.

Luând pilda trecutului, cu rădăcinele prieteniei între noi şi vecinii de răsărit, adâncite mult în faldurile istoriei, putem privi cu încredere viitorul, luând de pildă prezentul, că urmaşii lui Petru Alexievici au ştiut ca şi în vremurile noastre şi sub ochii noştri, să ne întindă aceiaş mână caldă şi prietenească ca şi acum două sute trei zeci şi cinci de ani.

Iaşi, Februarie 1946

BIBLIOGRAFIE

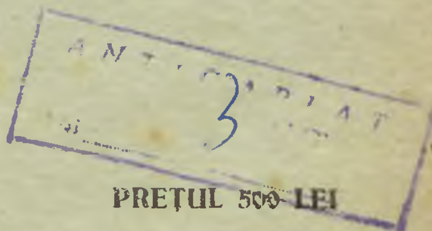
Prof. Universitar A. OȚETEA: Istoria Medie și Modernă. București 1936. Ed. Cugetarea.

Prof. Universitar SEXTIL PUȘCARIU: Istoria literaturii Române, Epoca veche. Editura Kraft și Drotleff. Sibiu 1936.

MIHAIL KOGĂLNICEANU: Cronicele României sau Letopisețele Moldaviei și Valahiei. A doua ediție. București, Imprim. Națională, 1872, 1874.

N. A. BOGDAN: Orașul Iași. Monografie istorică și socială ilustrată. Ediția doua, Iași.

Această broşură se vinde în folosul Societăţii A. R. L. U. S. Secţia Militară — Filiala Iaşi.

PREȚUL 500 LEI